

Asia: VN/25323/2021

Luonnos valtioneuvoston huoltovarmuusselonteoksi

Lausunto Utlåtande

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Utlåtande om kapitel 1 Inledning

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoa laatimastaan luonnoksesta valtioneuvoston huoltovarmuusselonteoksi. Suomen Tekstiili ja Muoti ry kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä pyynnöstä.

Suomen Tekstiili ja Muoti ry on tekstiili-, vaate-, ja muotialan yritysten elinkeinopoliittinen ja työmarkkinapoliittinen edunvalvontajärjestö, jonka jäsenyritykset valmistavat ja/tai valmistuttavat muun muassa työvaatteita, suojavaarusteita, kodintekstiilejä, sairaalatekstiilejä, teknisiä tekstiilejä sekä kuitukankaita ja teollisuustekstiilejä.

Suomen Tekstiili ja Muoti ry ja sen jäsenyritykset huolehtivat osana suomalaista teollisuutta huoltovarmuuden ylläpidosta ja kehittämisestä sekä osallistuvat suomalaisen huoltovarmuusjärjestelmän toimintaan olemalla osa huoltovarmuusorganisaatioon kuuluvaa teollisuussektoria ja sen piirissä toimivaa tekstiili- ja varustetoimikuntaa.

Suomen Tekstiili ja Muoti ry (jäljempänä ”liitto”) pitää tärkeänä sitä, että huoltovarmuusnäkökohdat huomioidaan laaja-alaisesti ja läpileikkaavasti yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja päätösten toimenpanossa.

Kuten selontekoluonnoksen johdannossa todetaan (s. 4) kansallisen huoltovarmuuden lähtökohtia ovat mm. monipuolinen teollinen ja muu tuotannollinen pohja. Tämän vuoksi liitto pitää tärkeänä sitä, että Suomessa luodaan julkisen sektorin toimesta edellytykset sille, että Suomessa säilyy riittävä tekstiilituotannollinen infrastruktuuri. Tekstiiliteollisuudelle on turvattava riittävät

toimintaedellytykset kestävän ja vastuullisen tuotannon edelleen kehittämiseen ja säilyttämiseen osana suomalaista huoltovarmuutta ottaen huomioon sekä paikalliset että globaalit toimintaketjut. Myös valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018) nostetaan esiin kriittisen teollisuustuotannon ja sotilaallista maanpuolustusta koskevan tuotannon merkitys huoltovarmuudelle.

Liittona haluamme kiinnittää huomiota siihen, että huoltovarmuuden kehittäminen tarvitsee tuekseen monipuolista ja pitkäjänteistä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa. Katsomme, ettei Johdanto-luvussa eikä muutoinkaan selonteossa ole tähän seikkaan huoltovarmuuden ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta ole kiinnitetty huomiota.

Lausunnot lukuun 2. Kansainvälinen yhteistyö

Utlåtande om kapitel 2 Internationellt samarbete

-

Lausunnot lukuun 3. Huoltovarmuuden toimintaympäristön kehitys ja sen vaikutukset

Utlåtande om kapitel 3 Utveckling av försörjningsberedskapens verksamhetsmiljö och effekterna av denna utveckling

Selontekoluonnoksessa nostetaan esille huoltovarmuuden toimintaympäristön kehitys ja sen vaikutukset ja miten ne kytkeytyvät välillisesti myös kriittisen osaamisen turvaamiseen kansallisesti eri toimialoilla ja alueilla (s. 8). Liitto haluaa tässä yhteydessä korostaa sitä, että huoltovarmuudelle tärkeän kestävän ja vastuullisen tekstiiliteollisuuden toimintaedellytysten turvaaminen vaatii myös monipuolista tekstiilitekniikka- ja tuotekehitysosaamista sekä digitaitoja, joiden saatavuus on niin ikään turvattava.

Lausunnot lukuun 4. Kansalaisvarautuminen

Utlåtande om kapitel 4 Medborgarnas beredskap

-

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuuden toimintamalli

Utlåtande om kapitel 5 Verksamhetsmodell för försörjningsberedskapen

Liitto haluaa tuoda esille sen, että kemian poolin alaisen tekstiili- ja varustetoimikunnan toimintamallin arviointia koskeva työ on parhaillaan meneillään. Arvioinnin tulokset ovat saatavilla lausunnon antamisen jälkeen. Esitämme, että tämän arvioinnin tulokset ja kehittämis ehdotukset voidaan ottaa myöhemmin huomioon viimeisteltäessä huoltovarmuusselontekoa.

Lausunnot lukuun 5.1.5 Sektorikohtaisen varautumisen lähtökohtia

Utlåtande om kapitel 5.1.5 Utgångspunkter för den sektorsvisa beredskapen

Huoltovarmuusselontekoluonnokseen sisältyy esimerkkejä sektorikohtaisesta varautumisesta ja niiden kehittämistarpeista (s. 20). Elintarvikehuollon osalta todetaan, että tarkoituksena on turvata mm. riittävä alkutuotanto ja kotimaisten tuotantopanosten tuotanto, sekä elintarviketeollisuuden jalostuskapasiteetti ja toimiva jakelujärjestelmä. Liitto katsoo, että näitä samoja periaatteita tulisi soveltaa myös huoltovarmuuskriittisen tekstiiliteollisuuden toimintaedellytysten turvaamiseen Suomessa.

Tällä hetkellä Suomessa on poikkeuksellisen erinomaiset olosuhteet maailmanlaajuisestikin arvioituna saada koko tekstiilituotannon arvoketju rakennetuksi palvelemaan suomalaista ja eurooppalaista huoltovarmuutta oman rakentumassa olevan raaka-ainetuotannon vuoksi. Sekä koronapandemia ja Ukrainan kriisi osoittivat sen, että huoltovarmuuskriittisissä toiminnoissa raaka-aineiden ja jatkojalostettujen tekstiilituotteiden sekä niiden loppuvalmistuksen kapasiteetin saatavuus ovat erittäin haavoittuvassa asemassa.

Nyt Suomessa on erinomaiset edellytykset rakentaa koko tekstiilituotannon arvoketju raaka-aineista lopputuotteiksi palvelemaan suomalaista ja eurooppalaista huoltovarmuutta. Periaatteessa uudet Suomessa kehitteillä olevat kuidut mahdollistavat huoltovarmuustilanteen paranemisen. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että niistä valmistetut lopputuotteet soveltuvat esimerkiksi Puolustusvoimien sekä turva- ja pelastusalan vaatetukseen. Näiden kuitujen tuotekehittelyyn ja testaukseen huoltovarmuuden kannalta kriittisissä tuotteissa tulee panostaa.

Liitto haluaa tuoda esille, että tällä hetkellä Suomessa kankaan valmistus puuttuu kokonaan ja että neulostuotantokapasiteetti värjäyksineen riittää juuri kriittisiin tarpeisiin. Kapasiteetti on nostettavissa kohtuullisilla toimilla, ja se täytyisi tehdä pian. Tällä hetkellä raaka-aineita ja lankaa ei ole kotimaisena tuotantona saatavilla.

Selontekoluonnoksessa todetaan (s. 24), että teollisuudessa huoltovarmuus kohdistuu erityisesti kriittiseen ja maanpuolustusta turvaavaan teollisuustuotantoon. Kriittisenä teollisuutena pidetään muun muassa kemianteollisuutta, muovi- ja kumiteollisuutta, metsäteollisuutta, rakennusteollisuutta sekä puolustusteollisuutta. Tekstiiliteollisuus kuuluu näihin kriittisiin teollisuusaloihin.

Liitto pitää erittäin tärkeänä sitä, että kriittisen teollisuustuotannon toimintaedellytykset turvataan myös tekstiilin osalta. Huoltovarmuusorganisaatiossa tekstiiliala on toiminut pitkään osana kriittiseksi teollisuudenalaksi määriteltyä kemianteollisuuden poolia, mutta vuonna 2019 tekstiili- ja varustetoimikunta eriytettiin omaksi yksikökseen etenkin koronapandemiasta seuranneiden huoltovarmuuskysymysten myötä. Koronapandemian myötä suojavaatteiden, hengityssuojainten ja erilaisten tekstiilipohjaisten sairaalatarvikkeiden kysyntä kasvoi merkittävästi ja niiden hankinnassa ilmenneiden haasteiden myötä tekstiilituotteiden huoltovarmuuskriittinen luonne tunnistettiin aiempaa paremmin ja tekstiiliteollisuuden integroimisesta osaksi huoltovarmuustoimintaa tuli entistä tärkeämpää.

Tekstiili- ja varustetoimikunta laati joulukuussa 2021 raportin koronapandemiaan liittyvistä kokemuksista ja havainnoista, jossa todettiin, että koronapandemian aikana tekstiili- ja vaateteollisuuden huoltovarmuuden haasteena oli muun muassa materiaalien heikko saatavuus. Keskeisimpänä huoltovarmuuden ominaisuutena pidettiin sitä, että normaaliajan ja kriisinajan toiminta olisivat mahdollisimman lähellä toisiaan. Tällöin kriiseihin voidaan reagoida nopeammin, kun esimerkiksi raaka-aineita ja tuotantokapasiteettia olisi helpommin saatavilla. Raportin havaintojen perusteella liitto pitää erittäin tärkeänä sitä, että kriittisen tekstiilituotannon toimintaedellytykset turvataan myös normaalioloissa ja että julkisin hankinnoin turvataan normaaliaikana nämä toimintaedellytykset.

Katsommekin, että on pystyttävä tekstiilituotteiden osalta määrittelemään huoltovarmuuden kannalta kriittiset tuotteet ja niiden komponentit, jotka pitää pystyä valmistamaan kotimaassa tai että niitä on riittävä varasto saatavilla. Puolustusvoimien, poliisin ja pelastuslaitoksen sekä sairaaloiden osalta tulisi varmistaa huoltovarmuus nimeämällä tuotteet tai niiden komponentit esimerkiksi sotatarvikkeiksi riittävän laajalla skaalalla, jolloin niiden toimittaminen synnyttäisi myös häiriöaikoja varten riittävän tuotantokapasiteetin. Jos tuotekomponentit on määritelty sotatarvikkeiksi, niin myös päätuotteen valmistus on mahdollista Suomessa.

Tekstiilituotteiden raaka-ainevarastojen riittävyys tulee varmistaa myös. Näemme, että on oltava riittävät puskurivarastot, joilla voidaan aloittaa lisätuotanto välittömästi kriisin toteutuessa. Kansainvälinen kilpailu tekstiilituotteiden raaka-aineista on merkittävää, ja tällä hetkellä esimerkiksi Puolustusvoimien tuotteisiin on joidenkin raaka-aineiden saaminen vaikeaa maailmanlaajuisissa kriisitilanteissa. Millään toimialan yrityksellä ei ole mahdollista omin kustannuksin ylläpitää riittäviä kriisivarastoja, jos normaaliolojen julkiset hankinnat tehdään muilta markkinoilta.

Selontekoluonnoksessa nostetaan esiin myös sodanajan tuotantoon liittyvät huoltovarmuusjärjestelyt (s. 24). Tältä osin liitto haluaa korostaa sitä, että muun muassa taisteluasujen saatavuus ja valmistus on turvattava poikkeusoloissa. Esimerkiksi Ukrainan kriisin yhteydessä on jo tullut esille, että esimerkiksi Baltian maissa kulloinkin kyseessä olevan valtion tekstiilitilaukset sivuuttavat suomalaisten tekstiiliyritysten siviilitilaukset. Sen vuoksi on huoltovarmuuden kannalta olennaisen tärkeää, että myös Suomessa on riittävät tuotannolliset edellytykset armeijan tarvitsemien tekstiilituotteiden tuottamiseen, joka pitää sisällään myös riittävän työvoiman ja osaamisen saatavuuden turvaamisen.

Kuten selontekoluonnoksessa todetaan (s. 25) huoltovarmuuden kannalta teollisuuden kriittisen tuotantokyvyn turvaaminen edellyttää mm. investointeja tuotantolaitoksiin, jatkuvaa ja tasaista tilauskantaa sekä tuotannon edellyttämien kriittisten raaka-aineiden saatavuuden turvaa. Liiton näkemyksen mukaan on selvää, että näiden toimenpiteiden tulee koskea myös huoltovarmuskriittistä tekstiiliteollisuutta.

Valtion investointitukiin voitaisiin tehdä huoltovarmuuslisä, jolla edesautetaan sitä, että huoltovarmuuden kannalta tärkeät investoinnit tulevat tehdyiksi.

Lausunnot lukuun 6. Sotilaallinen huoltovarmuus

Utlåtande om kapitel 6 Militär försörjningsberedskap

Kuten selontekoluonnoksessakin todetaan, sotilaallinen huoltovarmuus on yhä enenevässä määrin myös materiaaliteknistä osaamista (s. 29), johon on liiton näkemyksen mukaan sisällytettävä myös tekstiilipohjainen materiaalitekkinen osaaminen sekä toiminnallisuuksien kehittäminen osaksi taisteluasuja ja muita kriittisiä sotilaallisen huoltovarmuuden kannalta tärkeitä teksteillejä.

Lausunnot lukuun 7. Huoltovarmuuden kehittämislinjauksia

7.1 Huoltovarmuuden taloudelliset resurssit

Utlåtande om kapitel 7 Riktlinjer för utveckling av försörjningsberedskapen

7.1. Ekonomiska resurser för försörjningsberedskapen

-

7.2. Huoltovarmuuslainsäädännön ajantasaistaminen

7.2. Uppdatering av försörjningsberedskapslagstiftningen

Liitto pitää erittäin myönteisenä sitä, että huoltovarmuusselonteossa tunnustetaan julkisten hankintojen tärkeä merkitys huoltovarmuuden kokonaisuudessa. Kuten selontekoluonnoksessa todetaan, kaikissa julkisissa hankinnoissa on varauduttava riittävässä määrin erilaisiin huoltovarmuustarpeisiin (s. 33). Liitto tukee täysimääräisesti selonteossa esitettyä tavoitetta siitä, että hankintalainsäädäntöä on uudistettava, jotta huoltovarmuustarpeet tulevat riittävästi huomioituksi (s. 33).

Liitto esittää, että lainsäädännön uudistamistarpeita koskeva selvitystyö aloitetaan välittömästi huoltovarmuusselonteon tultua käsitellyksi. Hankintalainsäädännön uudistamistarpeiden osalta on kuitenkin tärkeää huomioida se, että uudistamistarpeen tulee koskea puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain lisäksi myös ns. tavallista hankintalakia (29.12.2016/1397), jota hankintayksiköt pääosin noudattavat hankkiessaan huoltovarmuuskriittisiä tekstiilipohjaisia tuotteita kuten armeijan taisteluasuja tai sairaalatekstiilejä. Tavallista hankintalakia tulee uudistaa siten, että hankintayksiköiden olisi huomioitava huoltovarmuustarpeet aina silloin, kun kyse on huoltovarmuuskriittisistä tuotteista kuten esimerkiksi terveydenhuollolle ja armeijalle toimitettavista tekstiilipohjaisista tuotteista.

Liitto haluaa tuoda esiin sen, että huoltovarmuustarpeet huomioivilla julkisilla hankinnoilla voidaan vahvistaa suomalaisen huoltovarmuuskriittisen tekstiiliteollisuuden toimintaedellytyksiä kokonaisuudessaan. Esimerkiksi tällä hetkellä Suomessa on vireillä useita ekologisten ja kierrätyskuitujen kehitys- sekä kaupallistamishankkeita uudet tuotannolliset investoinnit mukaan lukien. Huoltovarmuusnäkökohdat huomioivilla julkisilla hankinnoilla voidaan tukea uudenlaisen

arvoketjun muodostumista Suomeen ja samalla ylläpitää sekä kehittää suomalaista huoltovarmuutta.

Normaaliolojen hankintavolyymit tällä hetkellä tekstiilituotteiden osalta eivät pidä yllä riittävää tuotantokapasiteettia, jolloin huoltovarmuuden ylläpitämiseksi tulisi myös muita tekstiilituotteita määritellä huoltovarmuushankintojen piiriin, kuten julkisina hankintoina tehtävät äitiyspakkaus- ja vankiloiden tekstiili- ja vaatehankinnat.

7.3. Sektorikohtainen varautumisen ja yhteistyön kehittäminen sekä osaamisen varmistaminen

7.3. Utvecklande av den sektorsvisa beredskapen och det sektorsvisa samarbetet samt säkerställande av kompetensen

-

7.4. Verkostomallin kehittäminen sekä jatkuvan yhteiskunnallisen vuoropuhelun tarve

7.4. Utveckling av nätverksmodellen och behovet av en kontinuerlig samhällsdialog

-

Lausunnot liitteeseen 1

Utlåtande om bilaga 1

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

Övriga allmänna kommentarer om redogörelsen

-

Niinikoski Marja-Liisa
Suomen Tekstiili & Muoti ry